

14. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 178/2002 2002 m. sausio 28 d. nustatantis maisto įstatymo bendruosius principus ir reikalavimus OJ 2002 L31/1.
15. G.Vitkus *Europos Sąjunga: Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai*. - Eugrimas, 2005

THE PROBLEMS CONCERNING THE APPLICATION OF MUTUAL RECOGNITION PRINCIPLE IN THE FIELD OF FREE MOVEMENTS OF GOODS

*Asta Aleskutė
Mykolas Romeris University*

Keywords: *mutual recognition principle, free movement of goods, the single market, technical rules.*

Summary

According to the mutual recognition principle, which has been established in the famous Cassis de Dijon case, a Member State cannot, in principle, prohibit the sale on its territory of goods which are lawfully produced and marketed in another Member State, even if those goods are produced to technical or qualitative descriptions that differ from those required of its own goods. The principle of mutual recognition plays an important part in the functioning of the internal market. Thanks to it, the free movement of products is possible in the absence of any Community harmonising legislation. The only exception to this principle are restrictions laid down by the Member State of destination, provided that these are justified on the grounds described in Article 30 of the EC Treaty, or on the basis of overriding requirements of general public importance recognised by the Court of Justice's case law. Unfortunately, the application of this principle contains particular problems.

EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS VIRŠENYBĖS PRINCIPAS

Viktorija Semionova

*Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto IV kursas
Tel. +370 670 80076
El. paštas alexiunia@yahoo.com*

Pagrindinės sąvokos: Europos Sąjungos teisės viršenybė, nacionalinė teisė, Europos Teisingumo Teismo praktika, kolizija.

Santrauka

Straipsnyje nagrinėjamas Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės viršenybės principo turinys, raidos tendencijos, jo įgyvendinimas valstybėse narėse (iš jų ir Lietuvoje). Šis principas nėra tiesiogiai įtvirtintas Steigimo sutartyse, tačiau jį suformulavo ir plėtoja Europos Teisingumo Teismas (toliau – ETT). Nagrinėjant principo turinį pateikiami jo pagrindai – sutartinis, kurį sudaro materialinės ir procesinės Europos Bendrijos (toliau – EB) steigimo sutarties ir ES sutarties, nuostatos bei ETT praktika.

Pagal šio principo įgyvendinimo prielaidas valstybės nars būtų galima suskirstyti į dvi grupes: a) šalis, kuriose prielaidos, numatytos nacionalinėse konstitucijose, ir b) šalis, kurios prielaidas sukūrė specialiomis Konstitucijos pataisomis ar panašaus pobūdžio teisės aktais. Remiantis šia klasifikacija Lietuvą būtų galima priskirti prie antrosios valstybių narių grupės.

ĮŽANGA

Kartu su Europos Bendrijų (toliau – EB) susikūrimu atsirado tiek teorinė, tiek praktinė EB ir ją sudarančių valstybių narių teisinių sistemų santykio problema. Šio principo problemiškas siejamas su keliais aspektais. Visų pirma, ES teisės viršenybės principas nėra tiesiogiai įtvirtintas Steigimo sutartyse, tačiau jį suformulavo ir plėtoja Europos Teisingumo Teismas (toliau – ETT). Visų antra, skiriasi ES valstybių narių požiūris į šį principą ir jo įgyvendinimas nacionalinėje teisėje.

Šio straipsnio tyrimo **objektas** – EB ir ES steigimo sutartys, ETT praktika, ES valstybių narių nacionalinės teisės sistemos ir jų teismų praktika tarp jų ir Lietuvos Respublikos Konstitucija, kiti teisės aktai, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika.

Šio straipsnio **tiksiai** yra per ES teisės viršenybės principo pagrindus (sutartinį ir ETT praktiką) atskleisti jo turinį bei apžvelgti principo įgyvendinimo prielaidas valstybėse narėse tarp jų ir Lietuvoje.

Rašant straipsnį taikyti lyginamasis, sisteminis, analitinis ir kiti **metodai**.

VIRŠENYBĖS PRINCIPŲ TURINYS IR PRIGIMTIS

„**Viršenybė** (angl. *primacy/supremacy*, pranc. *supr matie/primaut *, vok. *Vorrang*) – tai vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos teisės principų. Pagal šį principą, jei iškyla prieštaravimas tarp Europos Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės, taikoma ES teisė“ [1]. Manytina, kad būtų tikslinga pradėti nuo viršenybės principo pagrindų išskyrimo. Juos sąlygiškai būtų galima suskirstyti į dvi grupes – sutartinius ir ETT praktiką.

Sutartiniai ES teisės viršenybės pagrindai – EB ir ES sutarčių nuostatos, kuriomis remdamasis ETT kūrė ir plėtojo ES teisės viršenybės principo koncepciją. Materialų pagrindą sudaro EB steigimo sutarties 10, 249 straipsniai ir ES sutar-

ties 34 straipsnis. Šis pagrindas numato valstybių narių pareigas ir privalomų ES teisės aktų, kurie turi viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu, galią ir statusą.

ETT jau *Costa v. Enel* byloje [2] nurodė, kad ES teisės viršenybės principo kilmės pagrindą galima rasti EB sutarties 10 straipsnyje: „Kad užtikrintų šios sutarties ir Bendrijos institucijų nustatytų pareigų vykdymą, valstybės narės imasi visų atitinkamų bendrų ar specialių priemonių. Jos padeda atlikti Bendrijos uždavinius (pozityvi pareiga). Jos nesiima jokių priemonių, kurios gali trukdyti siekti šios Sutarties tikslų (negatyvi pareiga)“ [3]. ETT savo jurisprudencijoje teikia didelę reikšmę EB sutarties 10 straipsnio aiškinimui [4] bei taikymui, siekdamas užtikrinti vieningą ES teisės taikymą valstybėse narėse.

Ne mažiau svarbus materialiam viršenybės principo pagrindui yra EB sutarties 249 straipsnis, apibrėžiantis EB antrinės teisės aktų rūšis ir statusą valstybėse narėse. Remiantis šiuo straipsniu reglamentas yra privalomas visa apimtimi visoms valstybėms narėms ir jų nacionalinėje teisėje turi būti taikomas tiesiogiai. Tai reiškia, kad įsigalioję reglamentai savaime tampa kiekvienos nacionalinės teisės sistemos dalimi, jiems įgyvendinti nereikia priimti jokių nacionalinės teisės aktų [5, p. 59].

Nustatydamas direktyvų vietą nacionalinėje teisės sistemoje ETT *Pubblico Ministero v Ratti* [6] ir *Van Duyn* [7] byloje patvirtino, kad visos direktyvos yra privalomos valstybei narei, tačiau tik tos, kurios yra per nustatytą laiką neįgyvendintos arba neteisingai įgyvendintos, arba tiesiogiai nustato asmenų teises ir pareigas, veikia tiesiogiai. Teismai turi taikyti tiesiogiai veikiančią direktyvą, o ne nacionalinės teisės aktą, kuris jai prieštarauja arba netinkamai ją įgyvendina [8, p. 130]. Taigi minėtas sąlygas atitinkanti direktyva yra ne tik tiesiogiai veikianti, bet ir turi viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu.

Dar vienas su viršenybės principu susijęs ES teisės aktas – pamatinis sprendimas. Pagal savo formulotę¹ jį būtų galima lyginti su direktyva. Šio teisės akto svarbą patvirtina ES sutarties 35 straipsnis, išplečiantis ETT jurisdikciją III ramsčiui, t.y. suteikiantis jam galimybę priimti preliminarinius nutarimus dėl pamatinių ir kitų sprendimų teisėtumo bei išaiškinimo, dėl konvencijų, sudarytų pagal šią antraštinę dalį išaiškinimo ir jas įgyvendinančių priemonių teisėtumo ir išaiškinimo. Remdamasis aptartais straipsniais ETT 2005 m. *Maria Pupino* [9] byloje pamatinius sprendimus prilygino direktyvai ir taip pirmą kartą pripažino, kad sprendimas, priimtas dėl policijos ir teismų bendradarbiavimo, taip pat turi viršenybę nacionalinėje teisėje.

Procesinis pagrindas, susidedantis iš EB sutarties 220, 234, 68 straipsnių ir ES sutarties 35 straipsnio, yra susijęs su ETT kompetencija, leidusia jam suformuluoti ir išplėtoti ES teisės viršenybės principą. Minėti straipsniai logiškai papildo vienas kitą ir suteikia ETT galimybę priimti nacionaliniams teismams privalomus sprendimus ir taip užtikrinti ES teisės viršenybės principo veikimą nacionalinėje teisėje.

Bendriausio pobūdžio, apibrėžiantis ETT uždavinį – užtikrinti, kad aiškinant ir taikant Sutartį būtų laikomasi teisės, yra EB sutarties 220 straipsnis. Šiam užda-

¹ Pamatiniai sprendimai valstybėms narėms yra privalomi rezultatų, kuriuos reikia pasiekti atžvilgiu, bet palieka valdžios institucijoms galimybę pasirinkti jų įgyvendinimo formą ir būdus. Jie nėra tiesiogiai veikiantys.

viniui vykdyti ETT skirtos kelios funkcijos – ginčų sprendimas tarp EB subjektų, sankcijų skyrimas ir t.t. Nagrinėjamo principo atžvilgiu aktualiausi ETT įgaliojimai teikiant preliminarinius nutarimus. Tokia ETT funkcija įtvirtinta EB sutarties 234, 68 straipsniuose ir ES sutarties 35 straipsnyje.

EB sutarties 234 straipsnyje nurodomi preliminararaus nutarimo teikimo pagrindai. Būtent per šį institutą ETT aiškina EB teisę ir Europos integracijos procesus, nes kitaip kiltų pavojus, kad kiekviena valstybė narė savaip aiškina ir taikys ES teisę [10, p. 86 – 87]. Vadovaudamasis šia nuostata ETT ir suformulavo ES teisės viršenybės principą ir kitus ES teisei būdingus principus. ES teisės doktrinoje ši ETT kompetencija dar vadinama „brangakmeniais Bendrijos teismo karūnoje“ [11, p. 432]. Šiuos „brangakmenius“ papildo EB sutarties 68 straipsnis ir ES sutarties 35 straipsnis, kuriais po Mastroichto sutarties įsigaliojimo išplėsta ETT kompetencija. Preliminarių nutarimų priėmimas tapo įmanomas šiose srityse:

- 1) dėl EB institucijų sprendimų vizų, prieglobsčio, imigracijos, kitų su laisvu asmenų judėjimu susijusių politikos sričių klausimais, nurodytais EB sutarties IV antraštinėje dalyje;
- 2) dėl pamatinių ir kitų sprendimų bei konvencijų, priimtų policijos ir teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje.

Aptarti sutartiniai pagrindai sudaro prielaidas kitam ES teisės viršenybės principo pagrindui – ETT praktikai. Pirmasis reikšmingas šiam principui suformuluoti buvo ETT preliminarus nutarimas *Van Gend en Loos byloje*. Nors šioje byloje viršenybės principas dar neminimas, bet ETT padarė svarbią išvadą, kuria remiantis ir buvo suformuluotas viršenybės principas: „Bendrija yra nauja tarp-tautinės teisės teisinė sistema, kurios labui valstybės, nors ir ne visose srityse, apribojo savo suverenias teises, ir kurios subjektai yra ne tik valstybės narės, bet ir jų piliečiai... Bendrijos teisė nustato ne tik pareigą asmenims, bet ir suteikia jiems teises, kurios tampa jų teisinio paveldo dalimi“ [12]. Iš šio sprendimo tampa aišku, kad ETT EB teisinę sistemą traktuoja kaip *sui generis* (prigimtinės teisės) teisės sistemą.

EB teisės viršenybės doktrina buvo išvesta *Costa v. Enel* byloje: „*vidaus teisės nuostatos, nesvarbu, kokio pobūdžio jos būtų, negali būti viršesnės už iš Sutarties – atskiro teisės šaltinio – kylančią teisę dėl jos ypatingos ir savitos prigimties, nes kitaip būtų paneigiamas jos, kaip Bendrijos teisės, pobūdis ir kiltų abejonių dėl paties Bendrijos teisinio pagrindo*“ [2]. Šiuo sprendimu ETT suformulavo ir pagrindė EB steigimo sutarčių nuostatų viršenybės nacionalinių įstatymų atžvilgiu principą ir patvirtino EB teisės viršenybės principo ir pačios EB teisės kaip *sui generis* sistemos atsiradimą. Sprendimas *Costa v. Enel* byloje tapo atrama vėlesnei ETT jurisprudencijai, kurioje ETT plėtojo viršenybės principo turinį.

Costa v. Enel byloje ETT nustatė, kad EB steigimo sutarčių nuostatos turi viršenybę vėliau priimtiems nacionaliniams įstatymams. 1970 m. *Internationale Handelgesellschaft mbH v. EVGF* [13] byloje konstatavo, o 2000 m. *Tanja Kreil* [14] byloje dar kartą patvirtino, kad EB teisės aktas turi viršenybę nacionalinėms konstitucijoms. Tačiau ETT neapsiribojo vien tik Steigiamųjų sutarčių viršenybės pripažinimu. *Politi* [15] ir *Internationale Handelgesellschaft mbH v. EVGF* [13] bylose jis nustatė reglamentų viršenybę, *Kupferberg* [16] byloje – suteikė priorite-

ta EB sudarytoms tarptautinėms sutartims, o *Maria Pupino* [9] byloje išplėtė principo taikymo apimtį III ramsčiui, t. y. pamatiniams sprendimams, priimtiems pagal ES 34 straipsnio 2 dalies b punktą. Nustatant principo apimtį pažymėtinas ir ETT sprendimas *Factortame* [17] byloje, laiduojantis pirmenybę EB teisei net ir tuo atveju, kai jos ir nacionalinės normos kolizija tik numanoma.

Suformulavęs principo turinį ETT žengė dar toliau – aptarė šio principo taikymo padarinius nacionalinei teisei. *Commission v. Italy* [18] ir *Simenthal SpA II* [19] bylose ETT imperatyviai nurodė, kad prieštaraujanti EB teisei nacionalinės normos yra savaime netaikomos ir valstybės narės pareiga ne tik pakeisti kiekvieną aktą, prieštaraujantį EB teisei, bet ir netaikyti tokio akto, kol jis nepakeistas. *French Merchant Seamen* byloje [20] Teismas dar labiau sugriežtino savo poziciją ir nustatė, kad situacija, kai nacionalinės teisės aktas, prieštaraujantis EB teisės normai, nėra panaikintas, sukuria „teisinio neaiškumo būseną“, kuri gali sukelti teisinio santykio subjektų „neužtikrintumą“ dėl EB teisės teikiamų galimybių. Todėl toks nacionalinės teisės aktas turi būti „anuliuotas“. Vėliau ETT žengė dar toliau ir 1996 m. *Security International* byloje [21] pareiškė, kad nacionalinės teisės norma netaikoma ne tik tada, kai ji nesuderinama su EB teise, bet ir tada, kai ji priimta pagal procedūrą, kuri prieštarauja nustatyta EB teisėje [22]. EB teisės viršenybės principo raidai ir turiniui svarbios 1991 m. ETT sujungtos *Francovich*, *Danila Bonifaci v. Italian State* bylos [23]. Šiais sprendimais Teismas EB teisės viršenybės principą susiejo su valstybės atsakomybės principu ir nustatė sąlygas, pagal kurias valstybė narė yra materialiai atsakinga asmenims už jų teisių pažeidimus, kurie kilo laiku neįgyvendinus ar netinkamai įgyvendinus direktyvą.

Kalbant apie nagrinėjamo principo raidos perspektyvas, pažymėtina, kad ETT išvesta ES teisės viršenybės doktrina įtvirtinama Sutarties dėl Konstitucijos Europai I-6 straipsnyje: „Konstitucija ir teisės aktai, kuriuos priima Sąjungos institucijos, naudodamosi joms suteiktais įgaliojimais, turi viršenybę prieš valstybių narių teisę“ [3]. Atrodo, kad ES teisės viršenybės principas ES Konstitucijoje yra aiškiai įtvirtintas, todėl ginčų dėl ES ir nacionalinės teisės kolizijos, priėmus ES Konstituciją, turėtų kilti mažiau.

2. ES TEISĖS VIRŠENYBĖS PRINCIPŲ ĮGYVENDINIMAS VALSTYBĖSE NARĖSE

ES narės yra 27 valstybės. Kiekviena valstybė turi savas teises tradicijas ir jomis pagrįstas nacionalines Konstitucijas. Todėl ir viršenybės principo įgyvendinimas kiekvienoje valstybėje turi ypatybių. Pagal šio principo įgyvendinimo prielaidas valstybės narės būtų galima suskirstyti į dvi grupes: a) šalis, kuriose prielaidos numatytos nacionalinėse konstitucijose, ir b) šalis, kurios prielaidas sukūrė specialiomis Konstitucijos pataisomis ar panašaus pobūdžio teisės aktais.

Pirmąją grupę, kuriai priklauso tokios šalys – Prancūzija, Vokietija, Italija, Beneliukso šalys, būtų galima suskaidyti pagal nacionalinių konstitucijų normų pobūdį dar į dvi grupes: a) šalis, kurios viršenybės principo pripažinimą kildina iš galimybės perduoti savo suverenias galias tarptautinėms organizacijoms (Vokietija, Italija, Danija, Ispanija, Liuksemburgas); b) šalis, kurios viršenybės principą

pripažįsta remiantis ypatinga tarptautinių sutarčių vieta nacionalinėje teisės sistemoje (Prancūzija, Graikija, Nyderlandai, Portugalija).

Antrąją grupę sudarančios šalys – Airija, Austrija, Didžioji Britanija, Švedija, Suomija, Čekija, Slovėnija, Belgija, Latvija, atsižvelgdamos į būsimą ar esamą narystę EB (ES), pataisė savo konstitucijas. Pirmoji šia pripažinimo priemone pasinaudojo Airija.

Analizuojant ETT ir valstybių teismų praktiką galima daryti išvadą, kad nacionaliniai teismai pripažino ES teisės viršenybę, bet su tam tikromis išlygomis. Pažymėtinos tokios nacionalinių teismų padarytos išlygos: a) pagrindinių žmogaus teisių apsaugos apimtis; b) EB institucijų demokratinis legitimumas; c) kompetencijos tarp EB ir valstybių narių pasidalijimas.

Jau minėtoje *Internationale Handelsgesellschaft* [13] byloje Vokietijos teismas, iš ETT gavęs preliminarų nutarimą, kad Bendrijos teisės normų teisėtumo klausimas negali būti sprendžiamas remiantis nacionalinėmis konstitucinėmis normomis, nepakluso šiam sprendimui. Jis pažymėjo, kad tol, kol Bendrijos teisės sistema neužtikrins pagrindinių laisvių apsaugos, Vokietijos teismas pasilieka teisę netaikyti Bendrijos normų. Taigi Vokietijos teismas atkreipė dėmesį į dvi pagrindines problemas – pagrindinių žmogaus teisių apsaugos užtikrinimą Bendrijos lygmeniu ir patį Bendrijos institucijų demokratinį legitimumą. Praėjus daugiau negu dešimčiai metų Vokietijos Konstitucinis Teismas iš dalies pakeitė savo poziciją. Visų pirma todėl, kad ETT išplėtojo gana nuoseklią pagrindinių žmogaus teisių apsaugos Bendrijos lygmeniu doktriną. Tuo metu jau visos Bendrijos valstybės narės buvo tapusios Europos žmogaus teisių konvencijos dalyvėmis. Be to, nuo 1979 m. Europos Parlamento nariai pradėti rinkti tiesiogiai, o paties Parlamento galios buvo išplėtos.

Trečioji išlyga susijusi su kompetencijos tarp EB ir valstybių narių pasidalijimu. Vokietijos Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad jei EB institucijos aiškins ir plėtos ES sutartį taip, kad ji nesutaps su Sutartimi, kurios pagrindu buvo priimtas Prisijungimo aktas, juo remiantis priimti teisės aktai nebus laikomi teisiškai privalomais. Vokietijos Konstitucinis Teismas pasiliko teisę peržiūrėti Bendrijos institucijų priimtus teisės aktus ir tikrinti, ar jie priimti neviršijant Bendrijai perleistas kompetencijos. Teismas nurodė, kad pati ES sutartis numato tam tikras integracijos stadijas – remdamiesi Sutarties pataisomis valstybės gali plėsti Bendrijos kompetencijos ribas. Todėl jis pažymėjo, kad jei bus nukrypta nuo Sutartyje įtvirtinto suverenių teisių perleidimo ribotiems tikslams principo ir Sutarties peržiūrėjimo mechanizmo, Vokietijos institucijos negalės taikyti teisės aktų, priimtų peržengiant suteiktos kompetencijos ribas [24]. Panašios pozicijos laikėsi ir Italijos Konstitucinis Teismas [24]. Pažymėtina, kad kompetencijos perleidimo klausimas ir dabar nepraranda savo aktualumo.

ES TEISĖS VIRŠENYBĖS PRINCIPŲ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

Remiantis pirmiau pateikta klasifikacija, Lietuvą būtų galima priskirti prie valstybių narių, kurios santykius su ES reglamentavo priimdamos Konstitucijos pataisas. Konstitucinis aktas dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje [25] įsigaliojo Lietuvai jau tapus ES nare, t. y. 2004 m. liepos 13 d., ir, re-

miantis nauja Konstitucijos 150 straipsnio redakcija [25], yra jos sudedamoji dalis. Nagrinėjamo principo atžvilgiu svarbios dvi šio akto nuostatos: 1) Lietuvos Respublika dalijasi ar patiki Europos Sąjungai valstybės institucijų kompetenciją sutartyse, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, numatytoje srityse ir tiek, kad kartu su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis bendrai vykdytų narystės įsipareigojimus šiose srityse, taip pat naudotųsi narystės teisėmis; 2) Europos Sąjungos teisės normos yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis. Jeigu tai kyla iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, Europos Sąjungos teisės normos taikomos tiesiogiai, o kilus teisės normų kolizijai jos turi viršenybę Lietuvos Respublikos įstatymams ir kitiems teisės aktams.

Nors Konstituciniu aktu viršenybės principas pripažįstamas tiesiogiai, išvelgiami du šio akto trūkumai: a) viršenybė pripažįstama tik pirminei ES teisei; b) viršenybė pripažįstama tik Lietuvos Respublikos įstatymams ir kitiems teisės aktams. Konstitucinio Teismo pirmininko Egidijaus Kūrio manymu, nėra pagrindo teigti, kad konstitucinio akto sąvoka „kiti teisės aktai“ apima ir Konstituciją, tol, kol referendumu nebus pakeistas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 7 straipsnis. Kalbėti apie Europos Sąjungos teisės viršenybę nacionalinės Konstitucijos atžvilgiu teisiškai nėra pagrindo. Nacionalinių konstitucijų viršenybė – teisiškai nepaneigtas principas [26, p. 36]. Konstitucijos aukščiausią poziciją pripažįsta ir Konstitucinis Teismas: „Konstitucijoje ne tik yra įtvirtintas principas, kad tais atvejais, kai nacionalinis teisės aktas nustato tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruoja su nustatytoju tarptautinėje sutartyje, turi būti taikoma tarptautinė sutartis, bet ir – Europos Sąjungos teisės atžvilgiu – yra *expressis verbis* nustatyta kolizijos taisyklė, įtvirtinanti Europos Sąjungos teisės aktų taikymo pirmenybę tais atvejais, kai Europos Sąjungos teisės nuostatos, kylančios iš sutarčių, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga, konkuruoja su teisiniu reguliavimu, nustatytoju Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose (nesvarbu, kokia jų teisinė galia), išskyrus pačią Konstituciją“ [27]. Taigi, kaip matyti iš šio nutarimo, Konstitucinis Teismas ES teisės viršenybės principą pripažįsta siauresne apimtimi nei ETT praktika.

Be Konstitucinio akto, yra ir kitų ES teisės viršenybės principo įgyvendinimo prielaidų – Konstitucijos [28] 136 straipsnis, 138 straipsnio 3 dalis ir Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo [29] 11 straipsnio 2 dalis. Konstitucijos 136 straipsnyje numatoma, jog „Lietuvos Respublika dalyvauja tarptautinėse organizacijose, jeigu tai neprieštarauja Valstybės interesams ir jos nepriklausomybei“. Atsižvelgiant į ES sutarties 2 straipsnyje įtvirtintus šios organizacijos tikslus galima teigti, kad jie tikrai neprieštarauja Lietuvos interesams. Dėl Konstitucijos 136 straipsnyje įtvirtinto reikalavimo, kad Lietuvos dalyvavimas tarptautinėje organizacijoje neprieštarautų nepriklausomybei, reikia pažymėti, kad šiuo atveju kalbama tik apie dalies kompetencijos perleidimą ES, o ne apie suvereniteto apribojimą [24]. Būtent dalinį kompetencijos perleidimą įtvirtino konstitucinis aktas dėl narystės ES [25].

Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalis ir Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 2 dalis sudaro pagrindą pripažinti ES teisės aktų viršenybę nacionaliniams įstatymams ir kitiems teisės aktams. Tačiau šis pagrindas taikytinas tik pirminei ES teisei, nes antrinės ES teisės nuostatos negali būti laikomos tarptautinės teisės normomis. Taigi lieka neiški tiek antrinės tei-

sės tiek Lietuvos Respublikos Konstitucijos vieta įgyvendinant ES teisės viršenybės principą.

Pagrindinis vaidmuo taikant ES teisę priklauso teismams, todėl būtent jų rankose yra viršenybės principo įgyvendinimas Lietuvoje. Teismai laikosi nuomonės, kad nacionalinės teisės normos turi būti aiškinamos pagal ES teisę, t. y. jie pripažįsta netiesioginį ES teisės veikimą [29, p. 398 – 402]. Kol kas yra matoma nepalanki ES teisei tendencija, kai aukščiausieji teismai nemato pagrindo kreiptis į ETT preliminarus nutarimo. Kol kas yra žinomas tik vienas atvejis, kai Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas kreipėsi į ETT preliminarus nutarimo ir tik dėl to vienos iš bylos šalių reikalavimu [30, p. 29]. Taigi dar sunku vertinti tik užsimezgsią Lietuvos teismų praktiką taikant ES teisės viršenybės principą.

Teorinis ES teisės viršenybės principo pagrindas Lietuvoje yra suformuotas, tačiau tik teismų praktika galės parodyti jo įgyvendinimo apimtį mūsų šalyje.

IŠVADOS

1. Nors Steigimo sutartyse nėra nuostatų, apibrėžiančių ES teisės viršenybės principo turinį ir taikymo apimtį, principą suformulavo ir plėtoja ETT.

2. Pagal viršenybės principo įgyvendinimo prielaidas valstybes nares būtų galima suskirstyti į dvi grupes: a) šalis, kuriose prielaidos numatytos nacionalinėse konstitucijose, ir b) šalis, kurios prielaidas sukūrė specialiomis konstitucijos pataisomis ar panašaus pobūdžio teisės aktais. Pirmąją grupę būtų galima suskaidyti pagal nacionalinių konstitucijų normų pobūdį dar į dvi grupes: a) šalis, kurios viršenybės principo pripažinimą kildina iš galimybės perduoti savo suverenias galias tarptautinėms organizacijoms; b) šalis, kurios viršenybės principą pripažįsta remdamasi ypatinga tarptautinių sutarčių vieta nacionalinėje teisės sistemoje.

3. Pagal ES teisės viršenybės principo įgyvendinimo prielaidas Lietuvą būtų galima priskirti prie valstybių narių, kurios santykius su ES reglamentavo priimdamos konstitucijos pataisas. Principo įgyvendinimo prielaidos: a) Konstitucinis aktas dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje; b) Konstitucijos 136 straipsnis; c) Konstitucijos 138 straipsnio 3 d. ir Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymo 11 straipsnio 2 dalis; d) Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. nutarimas.

LITERATŪRA

1. Vitkus Gediminas. Europos Sąjunga enciklopedinis žinynas. Vilnius: Eugrimas, 2002. P. 326 – 327.
2. Case C-6/64, *Costa v. ENEL* [1964] ECR 585.
3. Europos Sąjunga: Steigimo dokumentai ir Sutartis dėl Konstitucijos Europai. Vilnius: Eugrimas, 2006.
4. Procesas Europos Bendrijų Teisingumo teisme: Preliminarus nutarimas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 16.
5. Europos Sąjungos teisės seminarai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. P. 59.
6. Case C-148/78 *Pubblico Ministero v. Ratti* [1979] ECR 1629.

7. Case C-41/74 *Van Duyn v. Home Office* [1974] ECR 1337.
8. Cairns W. *Europos Sąjungos teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 1999. P. 130.
9. Case C-105/03, *Maria Pupino* [2005] OJ C 193, 06.08.2005, p. 3.
10. Lapinskas Kęstutis. *Europos tarptautinių teismų ir nacionalinių konstitucinių teismų jurisdikcijos ir jurisprudencijos sąlyčio problemos* // *Konstitucinių teismų vaidmuo Europos Sąjungos narystės kontekste*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2004. P. 86 – 87.
11. Craig Paul, *De Burca Graine EU Law: Text, Cases and Materials*. 3rd – edition Oxford: Oxford University Press, 2003. P. 432.
12. Case C-26/62, *Van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen* [1963] ECR 1.
13. Case C-11/70, *Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr-und Vorratsstelle fur Getriede und Futtermittel* [1970] ECR 1125.
14. Case C-285/98, *Tanja Kreil v. Bundesrepublik Deutschland* [2000] ECR 2000 Page I-00069.
15. Case C-43/71, *Politi s.a.s. v. Ministry of Finance of Italian Republic* [1971] ECR 1059.
16. Case-104/81, *Hauptzollamt Mainz/Kupferberg&Cie* [1982] ECR 1982 p. 3641.
17. Factortame Case C-213/89 R. Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd. [1990] ECR 2433.
18. Case C-48/71, *Commission v. Italy* [1972] ECR 529, paras 6 – 8 at 534 – 535.
19. Simenthal SpA II Case C-106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato v. Simenthal* [1978] ECR 630.
20. Case C 167/73, *Commission v. France* [1974] ECR 359.
21. Case C-194/94, *CIA Security International* [1996] ECR I-2201, paras 45-54 at I-2246-2248.
22. Lenaerts K. and Van Nuffer P. *Constitutional Law of the European Union*. London: Thomson / Sweet &Maxwell. Vol. 25, No. 5, October, 2005. Para. 14-005.
23. Joined Cases C-6/90 ir C-9/90 *Francovich, Danila Bonifacy and others v. Italy* [1991] ECR 5357.
24. http://www.litlex.lt/portal/start_visuom.asp?act=news&Tema=44&str=4494
25. Lietuvos Respublikos konstitucinis aktas „Dėl Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje“ // *Valstybės Žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
26. Kūris Egidijus. Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Europos teisės iššūkiai // *Justitia*. 2004, Nr. 6(54), p. 36.
27. Konstitucinio Teismo nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo, Lietuvos Respublikos vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu nr. 1608 „dėl statybų privačioje žemėje reglamento nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo (1996 m. birželio 20 d. redakcija) nuostatomis, taip pat dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1608 „Dėl Statybų privačioje žemėje reglamento patvirtinimo“ patvirtinto statybų privačioje žemėje reglamento 2 punkto atitikties Lietuvos Respublikos miškų įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo nuostatomis. // *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 37-1319.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucija // *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
29. Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių įstatymas // *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1948.
30. Jarukaitis I. *Impact of EU accession on the legal order of Lithuania* // *The Impact of EU accession on the legal orders of new EU member states and (Pre) Candidate Countries Hopes and Fears 2006*, TMC Asser Press, The Hague, The Netherlands, 2006. P. 398-402.

31. Jarukaitis Irmantas. Adoption of the third constitutional act and its impact on National system // Teisė. 2006, Nr. 60, p. 29.

VORRANG DES GEMEINSCHAFTSRECHTS

Viktorija Semionova
Mykolas Romeris Universitāt

Hauptbegriffe: Vorrang des Gemeinschaftsrechts, nationale Recht, Rechtsprechung des EuGH, Konkurrenz.

Zusammenfassung

Europäische Gemeinschaft (EG) ist eine supranationale zwischenstaatliche Einrichtung mit eigene Rechtssystem. Der Vertrag der EG hat keine Normen um eine Kollision von Gemeinschaftsrecht mit einfachem nationalem Recht zu lösen. Princip der Vorrang des Gemeinschaftsrechts ist auf die gesetzliche Begründung und auf die Rechtsprechung des EuGH begründet. Der EuGH vertritt einen Vorrang des Gemeinschaftsrechts kraft Eigenständigkeit. Grundlegend dafür ist das Urteil im Fall Costa/ENEL.

Vorrang des Gemeinschaftsrechts hat verschiedenen Grundlagen in den Mitgliedstaaten: einige stützen sich auf die Verfassung, andere auf den Verfassungszusatz. Zur Anerkennung dieses Princip hat Litauen spezielle Verfassungszusatz gemacht.

LAISVĖ GAUTI PASLAUGAS

Edita Markevič

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto magistrantūros I kursas
Tel. +370 673 79423
El. paštas editamarkevic@gmail.com

Pagrindinės sąvokos: paslaugų gavėjas, paslaugų gavėjo teisės, teisė išvykti, teisė į nediskriminavimą, teisė į informaciją.

Santrauka

Europos Bendrijų sutarties 49 straipsnyje yra įtvirtinta laisvė teikti paslaugas kitoje valstybėje narėje nei asmuo yra įsisteigęs, tačiau nėra tiesiogiai minima teisė